

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Kroniek van het vermogensrecht

Wechem, T.H.M. van; Krans, H.B.

Citation

Wechem, T. H. M. van, & Krans, H. B. (2025). Kroniek van het vermogensrecht. *Nederlands Juristenblad*, 100(37), 3073-3084. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4285769>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4285769>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Kroniek van het vermogensrecht

Edwin van Wechem & Bart Krans¹

Een rustige kroniekperiode die zich kenmerkt door aanvulling van het Burgerlijk Wetboek met afdeling 6.5.2 ab waarin de bepalingen van de Toegankelijkheidsrichtlijn voor e-handelsdiensten zijn geïmplementeerd en waarin de Wet opheffing verpandingsverboden per 1 juli 2025 in werking is getreden. In het aansprakelijkheidsrecht wat meer reuring dan in het contractenrecht en in het goederenrecht, maar ook nu weer zijn fraaie artikelen verschenen. Links en rechts wat ditjes en datjes, maar niet de aardverschuivingen die de vorige kroniek kenmerkten.

De kroniekperiode is relatief rustig. Een van de kenmerken is de aanvulling van het Burgerlijk Wetboek met afdeling 6.5.2 ab. In die afdeling zijn de bepalingen van de Toegankelijkheidsrichtlijn voor e-handelsdiensten geïmplementeerd.² Op 28 juni 2025 zijn die bepalingen in werking getreden.³ Werk aan de (web)winkel⁴ voor veel bedrijven die deze diensten aanbieden.⁵ In het contractenrecht wordt de impact van de Richtlijn oneerlijke bedingen in consumententransacties uit 1993⁶

nog zichtbaarder dan al het geval was.⁷ Na imposante lijvige conclusies van diverse A-G's⁸ stelt de Hoge Raad prejudiciële vragen⁹ bij het Hof van Justitie van de EU, in een specifiek geval over proceskostenbedingen.¹⁰ Die ontwikkelingen maken onze inziens duidelijk dat het consumentenrecht en de gevolgen van schending daarvan,¹¹ geenszins eenvoudiger zijn geworden. De materie bereikt een relatief forse moeilijkheidsgraad. Bij een arrest over een bemiddelingsfee van een voetballer, kan de lezer zich

Auteurs

1. Prof. mr. T.H.M. van Wechem is hoogleraar Corporate Legal Counseling aan de Open Universiteit en zelfstandig juridisch adviseur te Amsterdam. Prof. mr. H.B. Krans is hoogleraar Burgerlijk recht en Burgerlijk procesrecht aan de Universiteit Leiden. Deze kroniek bestrijkt de periode mei - oktober 2025.

Noten

2. Richtlijn (EU) 2019/882 van het Europees Parlement en de Raad van 17 april 2019 betreffende de toegankelijkheidsvoorschriften voor producten en diensten (*PbEU* 2019, L 151/10).

3. Zie hierover J.J. Valk, 'De implementatie van de Toegankelijkheidsrichtlijn voor e-handelsdiensten', *MvV* 2025, p. 213 e.v.

4. Ook is op 12 september 2025 de Data Verordening Act in werking getreden: Verordening (EU) 2023/2854 van het Europees Parlement en de Raad van 13 december

2023 betreffende geharmoniseerde regels inzake eerlijke toegang tot en eerlijk gebruik van data en tot wijziging van Verordening (EU) 2017/2394 en Richtlijn (EU) 2020/1828 (Dataverordening). Zie hierover: Consultatieversie Leidraad/Leidraad Data Delen van de ACM: acm.nl/system/files/documents/consultatieversie-leidraad-data-delen.pdf.

5. Zo moet of moeten o.a. i) websites en apps toegankelijk worden gemaakt op een consistente en geschikte manier, door ze waarneembaar, bedienbaar, begrijpelijk en robuust te maken, ii) de dienstverlener op toegankelijke wijze (bijvoorbeeld onder meer via meer dan één zintuiglijk kanaal) informatie verstrekken over het functioneren van de dienst, iii) ondersteunende diensten zoals de klantenservice via toegankelijke communicatiemethoden informatie verstrekken over de toegankelijkheid van de dienst, iv) de dienstverlener zorgen voor informatie over de toegankelijkheid van de

te koop aangeboden producten of diensten, wanneer deze informatie door de verantwoordelijke marktdeelnemer (bijvoorbeeld de fabrikant van het product) wordt verstrekt, v) functies voor identificatie (inloggen), beveiliging (bijvoorbeeld elektronische ondertekening) en betaling waarneembaar, bedienbaar, begrijpelijk en robuust zijn, én vi) in de algemene voorwaarden of een gelijkwaardig document door de dienstverlener informatie worden opgenomen waaruit blijkt dat de dienst aan de toegankelijkheidsvoorschriften voldoet.

6. Richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten, *PBEG* 1993, L 95, van 21 april 1993, p. 29-34.

7. Zie ook M.G.J. van 't Ende, 'De toetsing van prijswijzigingsbedingen in Duitsland, zes inzichten en hun relevantie voor Nederland', *WPNR* 2025, afl. 7517, p. 776 e.v.; en L.J. van der Grinten, 'Bias bij de gemiddelde consument?', *NTBR* 2025/24.

8. Zie – zeer uitgebreid – over ambtshalve toetsing: Conclusie Plv. P-G Wissink van 10 oktober 2025, *ECLI:NL:PHR:2025:1093* en over – onder meer – uitleg contra proferentem, *ECLI:NL:PHR:2025:1134*, d.d.23 oktober 2025. Zie over de aansluitbijdrage via het vastrecht voor stadsverwarming, conclusie A-G Hartlief van 12 september 2025, *ECLI:NL:PHR:2025:969*.

9. Zie over prejudiciële vragen, maar dan over *follow on*-kartelschade, HR 20 juni 2025, *ECLI:NL:HR:2025:945* (*Truckkartel*).

10. HR 4 juli 2025, *ECLI:NL:HR:2025:1081*, *NJ* 2025/187, m.n.t. C.M.D.S. Pavillon; en HR 23 mei 2025, *ECLI:NL:HR:2025:820*, *NJ* 2025/186.

11. Zie over de (bijna) onmogelijkheid om als consument een partij aan te pakken die zich schuilhoudt, met andere woorden niet voor de consument bereikbaar is of wil zijn, E. Tjong Tjin Tai, 'Remedies tegen opzettelijk schuilhouden door bedrijven', *NJB* 2025/2341, afl. 31.

afvragen of de punt – bij de duiding van het salaris – op een juiste plaats staat.¹² In het aansprakelijkheidsrecht is er meer reuring. Inmiddels is er duidelijkheid over het antwoord op de vraag of, en zo ja op welke wijze, de 50%-regeling bij artikel 185 WvW doorwerkt in overeenkomsten die bij de afwikkelingen van schade worden gesloten.¹³ Bovendien is sprake van een aanscherping van bijzondere zorgplichten van banken bij kredietovereenkomsten met bedrijven.¹⁴ A-G Valk beoordeelt dat laatste als een storm in een glas water.¹⁵ De Beroepsopleiding Advocatuur moet worden aangemerkt als scholing die noodzakelijk is voor de uitoefening van de functie van een advocaat-stagiair, zodat de werkgever op grond van artikel 7:611a lid 1 BW gehouden is de advocaat-stagiair in staat te stellen deze opleiding te volgen, en dient deze werkgever voor de kosten daarvan op te draaien.¹⁶ En bij verjaring worden ten aanzien van artikel 3:52 BW en artikel 3:309 BW nog even de puntjes op de spreekwoordelijke 'i' gezet.¹⁷

Voor het goederenrecht is van belang dat de Wet opheffing verpandingsverboden per 1 juli 2025 in werking is getreden.¹⁸ Ook zijn er nadere inzichten ontwikkeld over verhaalsmogelijkheden bij afgescheiden vermogen,¹⁹ over samenhangend Paulianeus handelen²⁰ en over de pri-

In het aansprakelijkheidsrecht is er meer reuring

vatieve last.²¹ Wat betreft de verhouding tussen strafrecht en het overeenkomstenrecht is sinds 13 juni 2025,²² duidelijk dat geen bepaling van het Wetboek van Strafrecht of enige andere geschreven of ongeschreven regel van straf- of publiekrechtelijke aard is die zich ertegen verzet dat de civielrechtelijke bepalingen over wilsgebreken, bedrog en dwaling – op grond van de zogeheten schakelbepalingen²³ – overeenkomstige toepassing vinden op een strafrechtelijke transactie als bedoeld in artikel 74 Sr. Links en rechts dus wat ditjes en datjes, maar niet de aardverschuivingen die de vorige kroniek kenmerkten.

Contractenrecht

Van Eersel schreef een proefschrift met de titel *De verplichting tot wantrouwen in een vertrouwensrelatie*²⁴ en Hindriks promoveerde op het proefschrift *Europees contractenrecht voor passagiers. Een vergelijkende en contractenrechtelijke analyse van de rechten voor passagiers bij reisverstoringen uit de Europese passagiersverordeningen voor vervoer per vliegtuig, trein, boot en bus en de Europese richtlijn pakketreizen*.²⁵ Van Zuijlen schreef een dissertatie over remedies bij consumentenkoop vanwege geplande veroudering van slimme producten. De ondertitel maakt het rechtsvergelijkende karakter duidelijk: 'Een vergelijking van Duits, Frans, Belgisch en Nederlands recht op basis van non-conformiteit en oneerlijke handelspraktijken'.²⁶ Ook Van den Berg schreef een proefschrift over het consumentenrecht: *Indulging in Paradise? EU law and policy of holiday air travel through the lens of practice theory*.²⁷

Drion laat zien dat zijn denkpatronen en zijn publicaties over de redelijkheid en billijkheid in het contractenrecht niet onwrikbaar zijn.²⁸ Hij geeft A-G Hartlief de credits voor een – zoals Drion het noemt – 'AHAZOZITDATDUS-beleving'. In de visie van Hartlief betreffen redelijkheid en billijkheid, zowel in de aanvullende als in de derogerende zin, objectief recht. Hartlief schrijft dat artikel 6:248 BW (waarin de redelijkheid en billijkheid in aanvullende en in derogerende zin worden voorgeschreven) van dwingend recht is (dus ook lid 1 daarvan) en derhalve niet door partijen buiten spel kan worden gezet, maar dat dit niet betekent dat de redelijkheid en billijkheid zelf van dwingend recht zijn.²⁹ De toepassing van de redelijkheid en billijkheid is, in de woorden van Drion, altijd gevalspecifiek en niet generiek. Daarom kunnen de standpunten van partijen over wat hun contractueel voor ogen heeft gestaan, niet door de rechter worden genegeerd, zoals bij dwingend recht wel het geval kan zijn. Wij zijn ervan onder de indruk dat Drion aangeeft zijn vroegere denkbeelden in te wisselen voor de zijns inziens verfrissende van Hartlief. Ook zou gezegd kunnen worden dat artikel 6:248 BW een pilaar is waar in zeker opzicht niet aan te tornen valt. Indien partijen in hun contract zouden opnemen dat zij het bepaalde in artikel 3:40 BW buiten toepassen verklaren, zal een rechter daar geen gewicht aan toekennen. Verdedigbaar is dat een clause waarin partijen morrelen aan artikel 6:248 BW eenzelfde lot beschoren is. Wat praktische uitwerking betreft zal dat mogelijk niet veel verschillen van de door Hartlief voorgestane gedachte.

Wat betreft dwingend recht kan overigens een communautaire dimensie interessant zijn, te weten de context van artikel 3 lid 3 van de Rome I-verordening.³⁰ Wanneer een rechtskeuze voor bijvoorbeeld Engels recht de enige aanknoping met het Engelse recht is, en alle andere aanknopingspunten naar de Nederlandse rechtssfeer wijzen, brengt artikel 3 lid 3³¹ Rome I mee dat de door de partijen gemaakte rechtskeuze de toepassing van de rechtsregels van dat andere land (in dit geval dat van Nederland) waarvan niet bij overeenkomst mag worden afgeweken, onverlet laat. Er komt wellicht een moment dat hierover op communautair niveau moet worden beslist.³²

Op Heij & Van Gulijk stellen in het WPNR de vraag aan de orde of een consument een overeenkomst tot de aankoop van een woning kan vernietigen wanneer het financiële voordeel van verduurzaamheidsinvesteringen (zoals warmtepompen, zonnepanelen) achteraf blijkt tegen te vallen.³³ Dit kan het gevolg zijn van allerlei omstandigheden, zoals gewijzigd overheidsbeleid of de staat van het huis. Betreft dit (het tegenvallen) dan een toekomstige omstandigheid die buiten het leerstuk van de dwaling valt of niet?³⁴ In de door Op Heij & Van Gulijk onderzochte rechtspraak komt het beeld naar voren dat dwaling in dit soort gevallen weinig soelaas biedt. De auteurs zien wel ruimte voor de consument als het gaat om overheidsbeleid (het geldend juridisch kader) indien dit vaststond ten tijde van de contractsluiting; er is dan geen sprake van een 'uitsluitend toekomstige omstandigheid'. Naar hun mening kan de consument in een dergelijk geval een geslaagd beroep op dwaling doen. Het kan ook dat sprake is van een nieuwe wet die ten tijde van contractsluiting nog in de toekomst lag. De auteurs wijzen

erop dat voor veel consumenten de Wet beëindiging salderingsregels, die meebrengt dat zij voor de opbrengsten van hun energiebron(nen) niet langer het geldende energietarief krijgen maar een vergoeding waarvan de hoogte nog niet bekend is, onaangenaam uitwerkt, waar consumenten bij het aangaan van de overeenkomst uitgingen van het toen vaststaande beleid. Op Heij & Van Gulijk pleiten in dit soort gevallen voor een risicoverdeling ten gunste van de consument vanwege de grote invloed die de overheid heeft met onverwachte financiële gevolgen ten aanzien van de opbrengsten van verduurzamingsmaatregelen.³⁵ Op Heij & Van Gulijk signaleren onzes inziens met recht een probleem. Een vraag zou nog wel kunnen zijn of een onvoorziene kostenfactor (zoals de energiekosten) een beroep op vernietiging van de overeenkomst zal legitimeren als de desbetreffende omstandigheid *niet* in de toekomst ligt en het huis overigens conform is.

Het artikel van Haazen & Nelemans in dit tijdschrift vinden we lezenswaardig.³⁶ Die auteurs hebben toegang gevonden tot vacindeals die in de coronaperiode zijn gesloten tussen de EU en diverse farmaceuten.³⁷ Deze overeenkomsten werden beheerst door Belgisch recht. De auteurs plaatsen de vraagtekens bij de inhoud van de zogenaamde APA's (*Advanced Purchase Agreements*). Interessant vinden wij vooral dat de Europese Commissie veel in het werk heeft gesteld om – voor zover het de inhoud van deze overeenkomsten betreft – transparantie te frustreren, maar dat het Hof van Justitie van de EU eraan te pas heeft moeten komen om toch aan de EU de verplichting op te leggen om enige informatie te ontsluiten.³⁸ De conclusie van de auteurs liegt er niet om. Ze concluderen dat de door hun onderzochte contractsbepalingen een juridisch spanningsveld laten zien tussen contractsvrijheid en publieke verant-

woording. Vanuit contractenrechtelijk perspectief zijn de clausules op zichzelf genomen niet onverenigbaar met bestaande rechtsregels, daaronder begrepen Belgisch recht. Zij wijzen er onzes inziens terecht op dat niet uit het oog moet worden verloren dat op de contracterende overheid artikel 3:14 van het Nederlandse BW onverminderd van toepassing is. De overheid is verplicht haar privaatrechtelijke bevoegdheden in overeenstemming met publiekrechtelijke normen uit te oefenen. In dat licht bezien plaatsen de auteurs terecht kanttekeningen bij de onderzochte vacindeals: de transparantie was beperkt, mede daardoor was parlementaire betrokkenheid eveneens beperkt en zijn schadevergoedingsrisico's significant verschoven naar de overheid. Met name de combinatie van de NDA's (geheimhoudingsafspraken) en asymmetrische vrijwaringen vormt volgens de auteurs een juridisch en constitutioneel aandachtspunt. Toch scharen de auteurs zich achter de conclusie van de Algemene Rekenkamer die de Nederlandse aanpak als redelijk tot goed heeft beoordeeld.³⁹ Gelukkig maar.

Staat de punt wel goed?

Een profvoetballer maakte een transfer naar een nieuwe Italiaanse club. Bij lezing van het arrest dat de Hoge Raad in september 2025 naar aanleiding van die transfer wees zou de vraag kunnen rijzen of de punt bij de duiding van het salaris van de speler verkeerd stond.⁴⁰ Sommige voetballers weten salarissen van rond de € 50 miljoen te bedingen, zo blijkt. Echter, achteraf bleek dat de bemiddelaar bij deze deal niet alleen door de voetballer werd betaald, maar ook door de club die de voetballer in dienst nam. De bemiddelaar at dus van twee walletjes. Het verweer van de bemiddelaar dat de voetballer het had kunnen weten of dit zelf had moeten onderzoeken ging niet

12. HR 26 september 2025, ECLI:NL:HR:2025:1388.

13. HR 11 juli 2025, ECLI:NL:HR:2025:1133, JA 2025/119, m.nt. B.M.G. Bijnen.

14. HR 5 september 2025, ECLI:NL:HR:2025:1237, M&R 2025/117, m.nt. B. Arentz.

15. Conclusie A-G Valk ECLI:NL:PHR:2025:514, sub 3.12.

16. HR 26 september 2025, ECLI:NL:HR:2025:1386.

17. HR 6 juni 2025, ECLI:NL:HR:2025:853 en HR 16 mei 2025, ECLI:NL:HR:2025:761.

18. Wet van 6 maart 2025 tot wijziging van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek in verband met het opheffen van bedingen in het handelsverkeer die ertoe strekken vervreemding dan wel verpanding van geldvorderingen op naam tegen te gaan (Wet opheffing verpandingsverboden), *Stb.* 2025, 72.

19. HR 20 juni 2025, ECLI:NL:HR:2025:975, NJ 2025/188, m.nt. F.M.J. Verstijlen.

20. HR 6 juni 2025, ECLI:NL:HR:2025:849, NJ 2025/238, m.nt. F.M.J. Verstijlen.

21. HR 6 juni 2025, ECLI:NL:HR:2025:849, NJ 2025/238, m.nt. F.M.J. Verstijlen.

22. HR 13 juni 2025, ECLI:NL:HR:2025:898.

23. Art. 3:59 BW respectievelijk art. 6:216 BW.

24. M. van Eersel, *De verplichting tot wettigheid in een vertrouwensrelatie* (diss. OU), 2025.

25. G.A. Hindriks, *Europees contractenrecht voor passagiers; Een vergelijkende en contractenrechtelijke analyse van de rechten voor passagiers bij reisverstoringen uit de Europese passagiersverordeningen voor vervoer per vliegtuig, trein, boot en bus en de Europese richtlijn pakketreizen* (diss. Amsterdam UvA), 2025.

26. T. van Zuijlen, *Remedies bij consumentenkoop vanwege geplande veroudering van slimme producten. Een vergelijking van Duits, Frans, Belgisch en Nederlands recht op basis van non-conformiteit en oneerlijke handelspraktijken* (diss. Groningen), Den Haag: Boom 2025.

27. Y.C. van den Berg, *Indulging in Paradise? EU law and policy of holiday air travel through the lens of practice theory*

(diss. Amsterdam UvA), 2025.

28. C. Drion, 'Redelijkheid en billijkheid; van dwingend recht?', *NJB* 2025/2234, afl. 29.

29. Te kennen uit ECLI:NL:PHR:2023:175, sub 3.6-3.11.

30. Verordening (EG) nr. 593/2008 van het Europees parlement en de raad van 17 juni 2008 inzake het recht dat van toepassing is op verbintenissen uit overeenkomst (Rome I).

31. Art. 3 lid 3 Rome I luidt: 'Indien alle overige op het tijdstip van de keuze bestaande aanknopingspunten zich bevinden in een ander land dan het land waarvan het recht is gekozen, laat de door de partij-gemaakte keuze de toepassing van de rechtsregels van dat andere land waarvan niet bij overeenkomst mag worden afgeweken, onverlet.'

32. Zie over rechtskeuze en art. 3 Rome I: HR 7 november 2025, ECLI:NL:HR:2025:1665.

33. D.J.B. Op Heij & S. van Gulijk, 'Dwaling wegens een uitsluitend toekomstige omstandigheid en de verduurzaming van particuliere woningen', *WPNR* 2025,

afl. 7516, p. 735 e.v.

34. Zie art. 6:228 lid 2 BW.

35. Vgl. in deze context ook W.H. van Boom, 'Wederzijdse dwaling en "share the mistake" – naar een duidelijker bereik en toepassing van art. 6:228 lid 1 onder c BW', *WPNR* 2025, afl. 7494, met reactie en naschrift in *WPNR* 2025, afl. 7503.

36. I. Haazen & M. Nelemans, 'Tussen spoed en zorgvuldigheid. De vacindeals tussen overheid en farmaceuten nader beschouwd', *NJB* 2025/2292, afl. 30.

37. us.archive.org/25/items/contract_03/Contract%203_text.pdf, commission.europa.eu/system/files/2021-05/jja-pa_202005071550.pdf.

38. HvJ EU 17 juli 2024, nr. T-689/21, ECLI:EU:T:2024:450 (*Auken e.a./Commissie*); HvJ EU 17 juli 2024, nr. T-761/21, ECLI:EU:C:2022:249 (*Courtois e.a./Commissie*).

39. Algemene Rekenkamer, *Uit de pandemie. Onderzoek naar de aankoop van vaccins*, Den Haag: Algemene Rekenkamer 2024.

40. HR 26 september 2025, ECLI:NL:HR:2025:1388.

Het bedienen van twee heren tegelijkertijd kan dus niet zonder dat duidelijk is gemaakt aan de opdrachtgever dat er geen belangenstrijd kan plaatsvinden

op. Het komt hier aan op artikel 7:418 BW: heeft een lasthebber direct of indirect belang bij de totstandkoming van de rechtshandeling dan is hij verplicht de lastgever daarvan in kennis te stellen, tenzij de inhoud van de rechtshandeling zo nauwkeurig vaststaat dat strijd tussen beider belangen is uitgesloten. Het bedienen van twee heren tegelijkertijd kan dus niet zonder dat duidelijk is gemaakt aan de opdrachtgever dat er geen belangenstrijd kan plaatsvinden. Zelfs als er géén benadeling heeft plaatsgevonden maar wel had kunnen plaatsvinden, is het dwingendrechtelijke verbod van artikel 7:418 BW aan de orde.⁴¹

De Hoge Raad bevestigt dat nogmaals door te overwegen:

‘Ook in de omstandigheden die het onderdeel noemt, geldt de mededelingsplicht van art. 7:418 lid 1 BW onverminderd en ligt het niet op de weg van de opdrachtgever om te onderzoeken welk eigen belang de bemiddelaar heeft bij de totstandkoming van de overeenkomst. De strekking van art. 7:418 lid 1 BW is het beschermen van de opdrachtgever tegen mogelijke belangenverstrengeling en het middel daartoe is de verplichting van de opdrachtnemer om uit eigen beweging openheid van zaken te verschaffen over zijn eigen belang. Aan die strekking zou afbreuk worden gedaan door aan te nemen dat die verplichting niet, of slechts in beperkte mate geldt indien de opdrachtgever aanknopingspunten heeft om de opdrachtnemer vragen te stellen over diens eigen belang.’

In deze zaak speelt bovendien een vraag die niet eenvoudig te beantwoorden is: welke invloed zou de door de bemiddelaar ontvangen substantiële vergoeding (die kon oplopen tot een bedrag van € 10 miljoen) hebben gehad op het tekengeld van de voetballer? De bemiddelaar die de norm van artikel 7:418 BW heeft geschonden dient niet alleen het ontvangen loon terug te betalen maar kan daarnaast ook schadeplichtig zijn. In dat verband oordeelt de Hoge Raad dat de stelplicht en bewijslast van het bestaan en de omvang van de schade rusten op grond van de hoofdregel van bewijslastverdeling op – in dit geval – de voetballer als de benadeelde (artikel 150 Rv). Aan de stellingen van de voetballer over de hypothetische situatie mogen echter geen strenge eisen worden gesteld, omdat de bemiddelaar aan de voetballer de mogelijkheid heeft ontnomen om zekerheid te verschaffen over wat zijn financiële positie zou zijn geweest in de hypothetische situatie. Bij de beoordeling van de hypothetische situatie komt het dan ook aan op hetgeen hieromtrent redelijkerwijs te verwachten viel.

In dat verband dienen de goede en kwade kansen te worden afgewogen, bij welke afweging de rechter een aanzienlijke mate van vrijheid heeft.⁴²

De punt in het salarisbedrag van de profvoetballer in kwestie blijkt goed te staan. Toch jammer dat we geen profvoetballer zijn geworden.

De gevolgen van de afwikkeling van aangetaste duurovereenkomsten komen maar niet uit de verf

Beëindiging van een duurovereenkomst op grond van ontbinding of dwaling kan in de praktijk tot lastige vragen leiden. Twee arresten van de Hoge Raad in de verslagperiode over beëindiging van duurovereenkomsten illustreren dat. Beide zaken betreffen een overeenkomst waarbij diensten werden verleend en in beide situaties leidde de beëindiging tot puzzels. In beide gevallen kan de Hoge Raad geen specifieke aanwijzingen geven vanwege keuzes die in de procedures in feitelijke instanties waren gemaakt. Toch staan wij hier stil bij deze zaken.

Het arrest van 11 april 2025 betreft vernietiging van een overeenkomst tussen een advocaat en zijn cliënt wegens dwaling.⁴³ Vernietiging heeft terugwerkende kracht, maar het hof oordeelde dat voor een gedeelte van de verrichte prestaties geen terugbetaling voor de verrichte diensten hoefde plaats te vinden, omdat een beroep op onverschuldigde betaling ten aanzien van betaalde werkzaamheden in het licht van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zou zijn. De Hoge Raad oordeelde echter dat de gedingstukken geen andere uitleg toelieten dan dat de advocaat niet had betoogd dat, indien de overeenkomst van opdracht tussen hem en de cliënt op grond van dwaling zou worden vernietigd, de advocaat niet gehouden zou zijn tot terugbetaling van de reeds door zijn cliënt betaalde declaraties op de grond dat dit onredelijk zou zijn. Het oordeel van het hof berustte dan ook hetzij op een onbegrijpelijke uitleg van de gedingstukken, hetzij op een aanvulling van de feitelijke grondslag van het verweer van de advocaat in strijd met artikel 24 Rv, aldus de Hoge Raad.

In zijn arrest van 18 juli 2005 oordeelt de Hoge Raad over een overeenkomst van opdracht waarbij een opdrachtnemer de opdracht heeft gekregen om een ondernemingsplan van de opdrachtgever inclusief een gedetailleerde begroting en liquiditeitsprognose voor 2009 op realiteitswaarde te toetsen.⁴⁴ Nadat de opdrachtnemer gevoelige informatie hierover met de bankier van de opdrachtgever heeft gedeeld, ontbindt de opdrachtgever de overeenkomst. In appel vordert de opdrachtgever voor het eerst terugbetaling van alle betaalde voorschotten in verband met de verstrekte opdracht. Het hof oordeelt dat het conflict in de kern zag op het verlies van vertrouwen en dat alsdan niet kon worden gezegd dat de prestatie van de opdrachtnemer waardeloos was geweest, zodat daarmee terugbetaling van de voorschotten niet voor de hand lag. De Hoge Raad overweegt dat wanneer de aard van de prestatie uitsluit dat zij ongedaan wordt gemaakt, daarvoor een vergoeding in de plaats treedt ten belope van haar waarde op het tijdstip van de ontvangst (artikel 6:272 lid 1 BW). Heeft de prestatie niet aan de verbintenis beantwoord, dan wordt deze vergoeding beperkt tot het bedrag van de waarde die de prestatie voor de ontvanger op dit tijdstip in de gegeven omstandigheden werkelijk heeft gehad (artikel

6:272 lid 2 BW). De Hoge Raad overweegt bovendien dat de schuldeiser van een waardevergoedingsvordering op grond van de hoofdregel van artikel 150 Rv de stelplicht en de bewijslast van het bestaan en de omvang van die vordering draagt. Daar de opdrachtnemer in casu geen stellingen heeft aangevoerd over het bestaan of de omvang van een waardevergoedingsvordering als bedoeld in artikel 6:272 BW voor de verrichte diensten, en evenmin had aangevoerd dat een dergelijke vergoeding in mindering zou moeten worden gebracht op het aan de opdrachtgever terug te betalen bedrag heeft het hof volgens de Hoge Raad in strijd met artikel 24 Rv de feitelijke grondslag van het verweer van de opdrachtnemer aangevuld.

In beide zaken hebben de rechters in feitelijke instanties naar ons idee gezocht naar een redelijke oplossing. De kwesties geven ons aanleiding tot twee opmerkingen. Boek 6 Burgerlijk Wetboek bevat geen algemene bepalingen over duurovereenkomsten. Over beëindiging van duurovereenkomsten is veel rechtspraak, in het bijzonder over de beëindiging daarvan.⁴⁵ In beide bovenstaande zaken gaat het om duurovereenkomsten tot dienstverlening. Dat kan voor extra complicaties zorgen bij beëindiging. Wellicht zou aansluiting bij de wettelijke regeling van artikel 7:411 BW

In beide zaken hebben de rechters in feitelijke instanties naar ons idee gezocht naar een redelijke oplossing

tot een passender resultaat leiden, wanneer de kwaliteit van de verrichte diensten niet ter discussie staat. Indien een overeenkomst van opdracht is beëindigd voordat de opdracht is volbracht heeft de opdrachtnemer in beginsel recht op vergoeding van de werkzaamheden die voor het einde van de overeenkomst zijn verricht (art. 7:411 lid 1 BW).⁴⁶ Zou een dergelijke regeling wellicht analoog op kwesties als aan de orde in deze twee arresten kunnen worden toegepast?

Het doolhof van het consumentenrecht⁴⁷

Het consumentenrecht is duidelijk in beweging.⁴⁸ In de vorige kroniek is ruim aandacht besteed aan de beantwoording van prejudiciële vragen inzake het huurprijzenverhogingsbeding in de ROZ-voorwaarden.⁴⁹ In de huidige kroniekperiode valt een procedure op waarbij de Hoge Raad een prejudiciële vraag stelt aan het Hof van Justitie van Europese Unie (HvJ EU) inzake het volgende proceskostenbeding:

‘Alle voor de uitvoering van deze overeenkomst gemaakte kosten, waaronder begrepen administratiekosten, alsook alle gerechtelijke en buitengerechtelijke kosten, die verhuurder maakt in geval van niet nakoming van enige bepaling van deze overeenkomst of de wet door huurder, zijn voor rekening van huurder.’⁵⁰

Wat is rechtens als het beding onredelijk bezwarend en daarmee vernietigbaar blijkt te zijn? Mag – in dit geval – de verhuurder dan in het geheel geen proceskosten meer in rekening brengen of mag dan alsnog worden teruggevallen op de wettelijke regeling in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering? De beslissing van het HvJ EU in het *Dexia*-arrest van 27 januari 2021 is aanleiding voor deze vraag.⁵¹ Uit die beslissing volgt dat als een beding sneuvelt er ten aanzien van de verbintenis waar het beding betrekking op had, er dan niet mag worden teruggevallen op de onderliggende wettelijke regeling die gegolden zou hebben als het beding niet zou zijn overeengekomen. De twijfel die bij de Hoge Raad – klaarblijkelijk – aanwezig is betreft de betekenis van het arrest van het HvJ EU van 7 november 2019.⁵² Daaruit kan namelijk worden afgeleid dat kwesties inzake niet-contractueel aansprakelijkheidsrecht buiten de reikwijdte van de bescherming van de Richtlijn oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten vallen.⁵³ De vraag is dan ook of dat – nu bij het proceskostenbeding op een onderliggende regeling van het burgerlijk procesrecht zou worden teruggevallen bij vernietiging – zulks buiten de reikwijdte van de Richtlijn oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten plaatst. Plv. P-G Wissink meent van wel.⁵⁴ De Hoge Raad lijkt daarover te twijfelen en stelt de volgende prejudiciële vraag:

‘Moeten de art. 6 lid 1, 7 lid 1 en 8ter van Richtlijn 93/13 aldus worden uitgelegd dat zij zich ertegen

41. HR 6 april 2007, ECLI:NL:HR:2007:AZ5440, NJ 2008/493, m.nt. J. Hijma. Zie hierover ook W.J.M. van Veen & T.H.M. van Wechem, ‘Belangenverstrengeling in het vennootschapsrecht en bij opdracht. Kanttekeningen bij Hoge Raad 29 juni 2007 (C06/041HR) en bij Hoge Raad 6 april 2007 (C05/321HR)’, VraA 2007, p. 43 e.v.

42. HR 26 september 2025, ECLI:NL:HR:2025:1388, r.o. 3.2.1. (mede onder verwijzing naar eerdere rechtspraak; zie voetnoot 4 van het arrest).

43. HR 11 april 2025, ECLI:NL:HR:2025:557.

44. HR 18 juli 2025, ECLI:NL:HR:2025:1156, JIN 2025/125, m.nt. P.H. Bossema-de Greef.

45. Zie onder meer C.E. Drion, ‘Opzegging van duurovereenkomsten; de laatste stand van zaken’, NJB 2025/1104, afl. 21 en I.I. Tuyl van Serooskerken en N.A. de Werd, MvV 2025/9, p. 293 e.v.

46. Zie Castermans & Krans, in: T&C BW, art. 7:411 BW aant. 2 (p. 1442).

47. Zie over het consumentenrecht ook: G. Veldt, K. Heidary & V. Mak (eds.) *Empirics and Consumer Law in Changing Markets*, Edward Elgar Publishing, 2025; en over consumentrecht en wijziging in het kader

van de ADR richtlijn: E.M. van Gelder, ‘De herziening van het Consumenten-ADR-kader’, TvC 2025, p. 220 e.v.

48. Zie ook HR 27 juni 2025, ECLI:NL:HR:2025:1008, NJ 2052/285, m.nt. C.M.D.S. Pavillon.

49. NJB 2025/1095, p. 1545, afl. 20, over HR 29 november 2024, ECLI:NL:HR:2024:1780, thans met noot van W.H. van Boom, AA 2025/771.

50. HR 4 juli 2025, ECLI:NL:HR:2025:1081, NJ 2025/187; en HR 23 mei 2025, ECLI:NL:HR:2025:820, NJ 2025/186, beide m.nt. C.M.D.S. Pavillon.

51. HvJ EU 27 januari 2021, gevoegde

zaken C-229/19 en C-289/19, ECLI:EU:C:2021:68 (*Dexia/Nederland*), par. 63-64.

52. HvJ EU 7 november 2019, gevoegde zaken C-349/18-C-351/18, ECLI:EU:C:2019:936 (*NMB/Škanyeba c.s.*), par. 72-74.

53. Richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten, PbEU 93, L 95/29.

54. Conclusie Plv. P-G Wissink sub 3.70, ECLI:NL:PHR:2025:96.

verzetten dat, in het geval dat de verkoper een oneerlijk proceskostenbeding in een overeenkomst hanteert en de overeenkomst na schrapping van het proceskostenbeding kan voortbestaan, de consument die in een gerechtelijke procedure in het ongelijk wordt gesteld, wordt veroordeeld in de proceskosten van de verkoper, overeenkomstig het nationale procesrecht, waarvan het oneerlijke proceskostenbeding ten nadele van de consument afweek?’

Het antwoord van het HvJ EU wachten we af. Maar de complexiteit van de materie maakt het voor de dagelijkse praktijk niet eenvoudig. Een omissie bij het opstellen van algemene voorwaarden die bestemd zijn voor overeenkomsten met consumenten kan tot serieuze problemen leiden, bijvoorbeeld voor het bedrijf dat een dergelijke clausule

Een omissie bij het opstellen van algemene voorwaarden die bestemd zijn voor overeenkomsten met consumenten kan tot serieuze problemen leiden

gebruikt, of voor de partij die heeft geadviseerd een dergelijke clausule te gebruiken. De tijd van de gedachte dat: ‘als het zover is kaarten we het met de desbetreffende consument wel af’, ligt achter ons. Advisering over consumentovereenkomsten lijkt inmiddels *risky business*.

Aansprakelijkheids⁵⁵- en schadevergoedingsrecht⁵⁷

Schleijpen schreef een proefschrift over ‘Civil liability of arbitrators’.⁵⁸ Overheul promoveerde op een proefschrift getiteld *Compensatieregelingen voor beroepsziekten. Een empirisch-juridisch onderzoek naar ervaren rechtvaardigheid en de relatie met het aansprakelijkheidsrecht*.⁵⁹ Behrendt promoveerde op *Microgrids under EU Law: An Empirical Legal Analysis of Transaction Costs*⁶⁰ en Barbiers over de beoordeling en afwikkeling van schade door de rechter in collectieve actie.⁶¹ Van der Werf, tot slot, schreef een dissertatie met als onderwerp: *Overheid en maatschappelijke betamelijkheid. Over ongeschreven zorgvuldigheidsnormen in het delictuele overheidsaansprakelijkheidsrecht*.⁶² Van Boom, Katan & Lemstra vormden de redactie van *Handboek Massaschade*.⁶³

Zonder meer interessant voor het schadevergoedingsrecht is de verschijning van de zogenaamde Rotterdamse schaal. Hebly, Lindenbergh, Oudijk en Schreuder verrichten in opdracht van de Raad voor de rechtspraak een onderzoek naar de vaststelling van de hoogte van smartengeld. Die schaal beoogt een ordening te bieden van smartengeldbedragen bij letsel en andere persoonsaantastingen door het geven van een indicatie voor een passend smartengeldbedrag voor een bepaald gevalstype.

De bedoeling ervan is dat de schaal de rechtspraak faciliteert door op een toegankelijke manier overzicht en aanknopingspunten te bieden voor de vaststelling van smartengeld.⁶⁴

De hoogte van het toegekende smartengeld in civiele en strafrechtelijke procedures is geenszins altijd gelijk.⁶⁵ Over dat verschil in hoogte van toegekend smartengeld schrijft Hartlief in dit tijdschrift een indringend redactioneel.⁶⁶ De toegekende bedragen in het strafrecht zijn namelijk substantieel hoger. Onder strafrechters is de Rotterdamse schaal inmiddels in zwang. Er kan inmiddels een 100-tal uitspraken geteld worden – waarvan slechts een klein aantal civiele – waarin de Rotterdamse schaal wordt genoemd. Hartlief wijst erop dat de factor schuld bij de Rotterdamse schaal geen rol speelt en dat daardoor sturing ontbreekt. Hij suggereert een opslag op de bedragen van 20-25% bij ernstige schuld maar wisselt zijn suggestie in voor ieder beter alternatief. De Rotterdamse schaal is onzes inziens een nuttig instrument. De bijdrage van Hartlief laat zien dat nuanceringen op de schaal mogelijk zijn.

De beslissing van het Haagse hof in de zaak *Shell/Milieudefensie* heeft nogal wat pennen in beweging gebracht.⁶⁷ Het gevraagde reductiebevel stuitte af op het effectiviteitsvereiste. Castermans & Lukkes vragen zich af of dat nodig is en of er alternatieven zijn.⁶⁸ Ze concluderen dat de effectiviteit van een bevel niet louter behoeft te worden afgemeten aan de reductie van de totale broeikasuitstoot, maar zou moeten kunnen volstaan met het beoordelen van de bijdrage aan een context die gericht is op die reductie. Het arrest van het hof bevat aanwijzingen voor die lijn waar het hof zijn gedachten laat gaan over een mogelijke alternatieve invulling van de zorgplicht, gericht op het afzien van investeringen in olie- en gasvelden. Ook gaan zij in op de steun die de CSDDD in dit verband zou kunnen bieden.

Van Dunné is in *RM Themis* kritisch over de leerstukken causaal verband, kansschade en proportionaliteit, waarbij hij zijn pijlen met name richt op de laatste twee.⁶⁹ Naar zijn mening is kansberekening niet gelijk aan waarschijnlijkheidsberekening. Hij wijst er dan ook op dat bij een statistische kansberekening wordt gewerkt met een ‘mediaan’, en dat dat geen ‘gemiddelde’ of ‘waarschijnlijkheid’ betreft. Ook het fundament van het *condicio sine qua non*-vereiste stelt Van Dunné wederom aan de orde. Hij stelt dat met de publicatie van het standaardarrest *Wierwingebied* (1970),⁷⁰ het stellen van de eis van een csqn-verband bij causaliteit een anachronisme is, en niet past in het stelsel van toerekening naar redelijkheid dat door de wetgever in 1992 werd ingevoerd. Van Dunné bepleit tevens dat het onderscheid dat gemaakt wordt bij het leerstuk van kansschade en proportionele aansprakelijkheid onjuist is. Nu over naar de rechtspraak.⁷¹

Aansprakelijkheid van advocaten; de norm iets strenger?

Over de vraag wat van een advocaat mag worden verwacht bij advisering heeft de Hoge Raad zich al ver voor de kroonperiode uitgelaten.⁷² Een advocaat dient als beroepsbeoefenaar de zorgvuldigheid te betrachten die van een redelijk bekwaam en redelijk handelend vakgenoot mag worden verwacht. Deze zorgvuldigheidsplicht brengt mee dat een advocaat zijn cliënt bij het voeren van een proces

dure niet onnodig blootstelt aan voorzienbare en vermijdbare risico's. Wanneer een advocaat een cliënt adviseert in het kader van een door een cliënt te nemen beslissing over een bepaalde kwestie, brengt de zorgvuldigheidsplicht mee dat de advocaat de cliënt in staat stelt goed geïnformeerd te beslissen.

Een Antilliaanse zaak scharnierde om een bestuurder die een *promissory note* had getekend waarbij hij zich hoofdelijk schuldenaar verklaarde voor een bepaalde schuld.⁷³ Wegens de niet-betaling daarvan werd de bestuurder failliet verklaard. Had de advocaat die de bestuurder had geadviseerd erop moeten wijzen dat de echtgenote van de bestuurder de *promissory note* had kunnen vernietigen op grond van het bepaalde van artikel 1:89 BWSM?⁷⁴

Het Antilliaanse Hof oordeelde van niet omdat een advocaat volgens het hof zelfstandig moet beoordelen wat voor de zaak van nut kan zijn. Dat betekent dat hij niet onder alle omstandigheden kritiekloos de wensen van de cliënt moet inwilligen. Het hof oordeelde verder dat in dit geval het proberen te komen tot een regeling, gelet op de situatie, een alleszins verdedigbare processtrategie, was zeker nu de bestuurder de vordering aantoonbaar meermaals had erkend. Het niet-wijzen op de mogelijkheid van vernietiging van de *promissory note* door de echtgenote kon volgens het hof in deze context niet als een schending van de zorgplicht van de advocaat worden aangetikt. De vordering van artikel 1:88 BWSM strekt ter bescherming van de echtgenote en kan daarom alleen door haar worden ingesteld en niet door degene die de schuld is aangegaan.

De Hoge Raad herhaalt zijn regel uit het arrest uit 2015 en voegt daar het volgende aan toe:

'Het antwoord op de vraag of en in welke mate een advocaat de cliënt behoort te informeren over de

mogelijkheid een bepaald verweer te voeren, is afhankelijk van de omstandigheden van het geval. In dat kader kan onder meer betekenis toekomen aan de aard en rechtsgevolgen van het verweer, de kans van slagen daarvan en de mate waarin de cliënt ervan heeft blijk gegeven zich reeds bewust te zijn van de mogelijkheid dat verweer te voeren.'

Vervolgens overweegt de Hoge Raad dat bij de beoordeling of de advocaat een beroepsfout heeft gemaakt door de bestuurder niet te wijzen op de mogelijkheid van een beroep op de vernietigingsgrond van artikel 1:88 lid 1 aanhef en onder c BWSM jo. artikel 1:89 BWSM, het hof onder meer had dienen te betrekken de aard en rechtsgevolgen van een beroep op die bepalingen, de kans van slagen daarvan en de mate waarin de bestuurder ervan blijk had gegeven zich van die mogelijkheid bewust te zijn. Door te overwegen dat de advocaat zijn zorgplicht niet had geschonden met de motivering dat de geschonden norm strekte tot bescherming van de echtgenote van de bestuurder en dat zij zich niet tot de advocaat had gewend en ook niet bij de bespreking aanwezig was, en dat het uitdrukkelijk de bedoeling van de bestuurder was om de zaak te regelen, was het hof volgens de Hoge Raad in zijn oordeel tekortgeschoten. Het hof had in zijn motivering de kans moeten betrekken dat de echtgenote van de bestuurder op artikel 1:89 BWSM een beroep zou hebben gedaan, indien de advocaat de bestuurder zou hebben voorgelicht over de mogelijkheid van dat beroep, en de kans van slagen daarvan.

Is de lat voor aansprakelijkheid van de advocaat hiermee verlaagd? Die vraag laat zich op grond van dit arrest niet eenvoudig beantwoorden. Het hof had de regel uit het arrest van de Hoge Raad uit 2015 – onder verwijzing naar dat arrest – immers toegepast. Of het onderhavige arrest van de Hoge Raad slechts betrekking heeft op een

55. Zie over terugtrekkende bewegingen van de EU inzake AI, Marco Pasqua, *European Commission Withdraws Proposals on Assignments of Claims and AI Liability*, eapil.org/2025/10/09/european-commission-withdraws-two-proposals-assignments-of-claims-regulation-and-ai-liability-directive/.

56. Over schadebegroting zie HR 17 oktober 2025, ECLI:NL:HR:2025:1567 (*eliminatie*); en HR 17 oktober 2025, ECLI:NL:HR:2025:1566 (*netto vs. bruto*).

57. Ook lezenswaardig: D.A.M.H.W. Strik & L.R. Prins, 'Collectivering van het aansprakelijkheidsrecht', *WPNR* 2025, afl. 7511, p. 625 e.v.; en W.A.K. Rank, 'Vergoeding van koerswijzigingsschade: de Hoge Raad stelt zich flexibel op', *MvV* 2025, p. 269 e.v.

58. C. Schleijpen, *Civil liability of arbitrators* (diss. Nijmegen) 2025, waarover, van dezelfde auteur ook *WPNR* 2025, afl. 7516, p. 754 e.v.

59. M. Overheul, *Compensatieregelingen*

voor beroepsziekten. Een empirisch-juridisch onderzoek naar ervaren rechtvaardigheid en de relatie met het aansprakelijkheidsrecht (diss. Utrecht) 2025.

60. J. Behrendt, *Microgrids under EU Law: An Empirical-Legal Analysis of Transaction Costs* (diss. Groningen), 2025.

61. D.L. Barbiers, *Beoordeling en afwikkeling van schade door de rechter in collectieve actie* (diss. Nijmegen), 2025.

62. E.G.A. van der Werf, *Overheid en maatschappelijke betamelijkheid. Over ongeschreven zorgvuldigheidsnormen in het delictuele overheidsaansprakelijkheidsrecht* (diss. Nijmegen), 2025.

63. W.H. van Boom, B.M. Katan & J.H. Lemstra (red.), *Handboek Massaschade*, Kluwer, 2025, waarin veel aspecten van het massaschaderecht worden belicht.

64. M.R. Hebly, S.D. Lindenbergh, W. Oudijk & A.I. Schreuder, *De Rotterdamse schaal. Ordening van smartengeldbedragen bij lichamelijk letsel en andere persoonsaantastingen*, Raad voor de rechtspraak, Research

Memoranda, nr. 4, september 2025.

65. Zie over het anoniem schadevergoeding vorderen in strafzaken: 'M.R. Hebly, Anoniem schadevergoeding vorderen?', *AV&S* 2025/25.

66. T. Hartlief, 'Straf smartengeld', *NJB* 2025/2519, afl. 34.

67. Hof Den Haag 12 november 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:2099, M&R 2025/12, m.nt. T.R. Bleeker.

68. A.G. Castermans & J.A. Lukkes, 'Norm en effectiviteit bij klimaataansprakelijkheid', *AV&S* 2025/14. Zie over het arrest ook C.C. van Dam, 'Shell/Milieudefensie: een norm zonder verplichting en schendingen zonder remedie', *AV&S* 2025/13; en

L. Smeehuijzen, 'Milieudefensie tegen Shell in hoger beroep', *NJB* 2025/2389, afl. 32.

69. J.M. van Dunné, 'Vaststelling van causaal verband met behulp van kansschade of proportionele aansprakelijkheid? Een onderscheid op ondeugdelijke grondslag leidt tot slechte keuzes. Het falen van de criteria "conditio sine qua non-verband" en

"terughoudendheid"', *RMT* 2025/4, p. 230 e.v.

70. HR 20 maart 1970, ECLI:NL:HR:1970:AC5007, *NJ* 1970/251, m.nt. G.J. Scholten.

71. Ook vermeldenswaard is HR 6 juni 2025, ECLI:NL:HR:2025:853, in het kader van art. 6:107 lid 1 onder a BW: 'Daarbij verdient aantekening dat, indien de aansprakelijke persoon de schade heeft veroorzaakt, de derde die kosten ten behoeve van de benadeelde heeft gemaakt, hij ook tegenover de benadeelde is bevrijd, en omgekeerd.'

72. Zie onder meer HR 29 mei 2015, ECLI:NL:HR:2015:1406, *NJ* 2015/267, r.o. 3.4.3.

73. HR 10 oktober 2025, ECLI:NL:HR:2025:1540, *NJ* 2025/290.

74. Art. 1:89 Burgerlijk Wetboek Sint Maarten dat overeenstemt met art. 1:89 BW.

onjuiste toepassing van die regel door het hof of dat de Hoge Raad de regel heeft uitgebreid, is ons niet helemaal duidelijk. Wel is het duidelijk dat voor de vraag of van beroepsaansprakelijkheid sprake is ook belang moet worden toegekend aan de aard en rechtsgevolgen van het verweer, de kans van slagen daarvan en de mate waarin de

Is de lat voor aansprakelijkheid van de advocaat hiermee verlaagd? Die vraag laat zich op grond van dit arrest niet eenvoudig beantwoorden

cliënt ervan heeft blijk gegeven zich reeds bewust te zijn van de mogelijkheid dat verweer te voeren. Wij houden het vooralsnog op een verduidelijking en niet zonder meer op een uitbreiding van de in 2015 geformuleerde regel.

Aanvang verjaringstermijn⁷⁵ in soortgelijke gevallen; maar toch net iets anders⁷⁶

Op 18 juli 2025 oordeelde de Hoge Raad eveneens over het invoeren van het vernietigingsrecht (artikel 1:89 BW) van de echtgenote.⁷⁷ In dit geval zag de vernietiging op een met Dexia gesloten beleggingsovereenkomst. Deze overeenkomst viel onder het regime van artikel 1:88 lid 1 onder d BW⁷⁸ waarvoor de handtekening van de echtgeno(o)t(e), op straffe van vernietigbaarheid is vereist.⁷⁹ In dit arrest stond de vraag centraal of de vordering tot het invoeren van dat recht op grond van artikel 3:52 BW was verjaard en in het bijzonder wanneer de verjaringstermijn was aangevangen.

Volgens het cassatiemiddel had het hof miskend dat voor het aangeven van de verjaringstermijn van artikel 3:52 lid 1 aanhef en onder d BW voldoende is dat de niethandelende echtgenoot daadwerkelijk bekend is met de leaseovereenkomst en dat niet vereist is dat de niethandelende echtgenoot wist of begreep dat zij of hij bevoegd was de leaseovereenkomst te vernietigen, aldus het onderdeel. De Hoge Raad overwoog:

‘Een rechtsvordering tot vernietiging van een leaseovereenkomst die aan de echtgenoot van degene die deze overeenkomst heeft gesloten toekomt op grond van het ontbreken van toestemming als bedoeld in art. 1:88 lid 1, onder d, BW, verjaart drie jaren na het tijdstip waarop die echtgenoot daadwerkelijk met de overeenkomst bekend is geworden (art. 1:89 lid 1 BW in verbinding met art. 3:52 lid 1, aanhef en onder d, BW). Niet kan worden aangenomen dat van daadwerkelijke bekendheid in voormelde zin pas sprake is zodra de zojuist bedoelde echtgenoot wist of begreep dat hij bevoegd was de overeenkomst te vernietigen. Het stellen van die eis zou niet in overeenstemming zijn met een behoorlijk verloop van het rechtsverkeer. Voor het gaan lopen van de verjaringstermijn

van art. 3:52 lid 1, aanhef en onder d, BW is bepalend welke feiten en omstandigheden bekend zijn, en niet of bekendheid bestaat met de juridische beoordeling daarvan.’

Interessant is hoe deze beslissing zich verhoudt tot hetgeen de Hoge Raad oordeelde in zijn arrest van 12 januari 2024 inzake renteswaps. Daar werd namelijk het later bekend worden met een foutief handelen door Deutsche Bank beschouwd als een voldoende reden om de aanvangstermijn van de verjaring op te schuiven.⁸⁰ De Hoge Raad overweegt thans onder verwijzing naar zijn arrest uit 2014:

‘De rechtspraak waarnaar het hof in rov. 4.10 heeft verwezen, ziet op daadwerkelijke bekendheid met feiten en omstandigheden die betrekking hebben op het bestaan van “schade” in de zin van art. 3:310 lid 1 BW, meer in het bijzonder op de vraag of de benadeelde daadwerkelijk ermee bekend is dat nadeel is geleden door tekortschietend of foutief handelen van de aansprakelijke persoon. Deze rechtspraak heeft geen betekenis voor het aangeven van de verjaringstermijn van art. 3:52 lid 1, aanhef en onder d, BW bij een beroep op de vernietigingsgrond van art. 1:89 lid 1 BW in verbinding met art. 1:88 lid 1, onder d, BW.’

Bekendheid met de desbetreffende overeenkomst zoals verwoord in artikel 3:52 BW, wordt dus niet voor zover het de aanvangstermijn van de verjaring betreft, op een lijn gesteld met bekendheid met het bestaan van schade zoals bedoeld in artikel 3:310 BW. Het lijkt voor de praktijk van het verjaringsrecht goed dat in het oog te houden.

Zorgen om bijzondere bancaire zorgplichten?⁸¹

In een arrest van 5 september 2025 oordeelt de Hoge Raad over een bank die door haar professionele kredietnemer werd verweten deze laatste niet op bepaalde risico's inzake (te wijzigen en nadien gewijzigde) wetgeving te hebben gewezen bij het aangaan van een eenvoudige kredietovereenkomst.⁸² Het hof had geoordeeld dat de bank daarmee een bancaire zorgplicht had geschonden en derhalve schadelijktig was jegens haar professionele kredietnemer.⁸³ De Hoge Raad overweegt:

‘Voor zover onderdeel 2.1 bepleit dat een bank bij een zakelijk krediet in beginsel niet hoeft te corrigeren voor een gebrek aan inzicht over een kwestie die tot het terrein van de ondernemer behoort, ook niet als voor de bank kenbaar is dat de ondernemer geen rekening houdt met de – bij de bank bekende – mogelijkheid van een toekomstige ontwikkeling die de onderneming kan treffen en die ertoe kan leiden dat de financiële lasten zwaarder op die onderneming gaan drukken, gaat het uit van een onjuiste rechtsopvatting. Afhankelijk van de overige omstandigheden van het geval kan de bancaire zorgplicht meebrengen dat de bank zich ervan vergewist of de ondernemer zich van die mogelijke toekomstige ontwikkeling bewust is en, indien dit niet het geval

Bekendheid met de desbetreffende overeenkomst wordt dus niet voor zover het de aanvangstermijn van de verjaring betreft, op een lijn gesteld met bekendheid met het bestaan van schade

blijkt, haar kennis daarover met deze deelt. Er is geen grond om een dergelijke vergewisplicht en informatieplicht in algemene zin uit te sluiten voor een geval waarin het gaat om een mogelijke wijziging van wetgeving op een terrein waarop de onderneming van de kredietnemer actief is, (...).'

Daar het hof niet alle relevante stellingen van de bank in zijn oordeel heeft betrokken casseert de Hoge Raad. A-G Valk ziet de bancaire zorgplicht bij een kredietovereenkomst met een ondernemer ook aanwezig, maar merkt daarbij op:

'Alles, ik herhaal het duidelijkheidshalve, met een beperkte reikwijdte, vanwege de niet-ingewikkelde aard van het product van geldlening en de hoedanigheid van de kredietnemers als niet-consumenten.'⁸⁴

Zijn gedachte dat de reikwijdte van die bancaire plicht in dergelijke gevallen beperkt is, spreekt ons aan.

Verhaal volgens de 50% regel; nieuwe inzichten?⁸⁵

Een fietsster houdt ernstig letsel over aan een aanrijding met een bestelauto. Menzis heeft als zorgverzekeraar van de fietsster schade bestaande uit medische kosten vergoed en is op grond van artikel 7:962 BW gesubrogeerd in de rechten van de fietsster. De bestelauto was voor de wettelijke aansprakelijkheid verzekerd bij Achmea. De fietsster heeft voor 75% aan het ontstaan van het ongeval bijgedragen. Achmea komt met de fietsster minnelijk overeen dat zij 75% van de schade van de fietsster zal vergoeden. Deze procedure scharniert om de vraag of Menzis nu kan meefietsen op de afspraak dat Achmea aan het slachtoffer 75% heeft toegezegd te vergoeden, zodat Menzis 75% van de door haar betaalde kosten – via regres – op

Achmea kan verhalen terwijl Achmea met de toepassing van de 50%-regeling op grond van de wet slechts 50% aan de fietsster had hoeven te vergoeden. Menzis vordert in de procedure een verklaring voor recht dat zij uit hoofde van subrogatie in de rechten van de benadeelde jegens Achmea aanspraak kan maken op 75% van de door haar aan de benadeelde vergoede kosten.

De Hoge Raad gaat daar niet in mee en legt het duidelijk uit. De 50%-regel geldt – evenals de 100%-regel voor kinderen jonger dan veertien jaar – niet voor (regres)vorderingen van verzekeraars. Een beroep op eigen schuld van de fietser of voetganger moet bij dergelijke vorderingen dan ook op de gebruikelijke wijze worden getoetst aan de maatstaven van artikel 6:101 lid 1 BW. Bij de beoordeling of er aanleiding bestaat voor een – in dat geval dus 'gewone' – billijkheidscorrectie, zullen dezelfde omstandigheden kunnen worden meegewogen als in de verhouding tussen de aansprakelijke persoon en het slachtoffer zelf, aldus ons hoogste rechtscollege. De Hoge Raad gaat verder en oordeelt dat de positie van het hiervoor bedoelde, kwetsbare verkeersslachtoffer – de fietster dus – zozeer verschilt van die van de verzekeraar, dat ook wat betreft de 'gewone' billijkheidscorrectie voor de verzekeraar een eigen afweging moet worden gemaakt. Deze zal doorgaans slechts tot een beperkte bijstelling van het resultaat van de causaliteitsafweging kunnen leiden. Dat betekent dat in gevallen waarvoor de 50%- of 100%-regel geldt, de verzekeraar van het slachtoffer, voor zover het gaat om de billijkheidscorrectie, dus niet in diens rechten subrogeert wat betreft de 50%- of 100%-regel en niet integraal wat betreft de 'gewone' billijkheidscorrectie, namelijk niet wat betreft de uitkomst van de weging van de relevante omstandigheden. Dat is niet anders wanneer de verzekeraar van de aansprakelijke persoon een vaststellingsovereenkomst met het slachtoffer heeft gesloten.

⁷⁵. Zie over verjaring ook L.A.B.M.

Wijntjens, 'Doorbreking van de absolute verjaringstermijn in gevallen van historisch onrecht: een nieuwe gezichtspuntencatalogus?', *TVP* 2025/3.

⁷⁶. Zie over aanvang van een verjaringstermijn maar dan bij onverschuldigde betaling HR 16 mei 2025, ECLI:NL:HR:2025:761, *JOR* 2025/160, m.nt. F.P.C. Strijbos, r.o. 3.2.3: 'Een vordering uit onverschuldigde betaling ontstaat op het moment dat een betaling zonder rechtsgrond wordt verricht. Indien periodieke betalingen zonder rechtsgrond worden verricht, ontstaat telkens op het moment van de betaling een afzonderlijke vordering uit onverschuldigde beta-

ling.'

⁷⁷. HR 18 juli 2025,

ECLI:NL:HR:2025:1168, *NJ* 2025/223.

⁷⁸. 'Overeenkomsten van goederenkrediet als bedoeld in art. 84 van Boek 7, behalve indien zij zaken betreffen die kennelijk uitsluitend of hoofdzakelijk ten behoeve van de normale uitoefening van zijn beroep of bedrijf strekken.'

⁷⁹. Zie over art. 1:88 BW ook P. van Es, 'Is art. 1:88 lid 1 onder c BW van toepassing bij de verkoop van een gemeenschappelijke woning door een gehuwde deelgenoot?', *WPNR* 2025, afl. 7520, p. 866 e.v.

⁸⁰. 12 januari 2024, ECLI:NL:HR:2024:18 en 19, *NJ* 2025/254 en 255, m.nt. J.L.

Smeehuijzen, besproken in een van de vorige kronieken, *NJB* 2024, p. 1042.

⁸¹. Zie over de opzegging van een bankrelatie HR 16 mei 2025, ECLI:NL:HR:2025:756, *NJ* 2025/152 waarin het hof werd gecasseerd in het oordeel dat de bancaire relatie niet mocht worden opgezegd wegens een tekortkoming van een professionele rekeninghouder. Zie over het mogelijk 'wegcontracteren' van bancaire zorgplichten T.H.M. van Wechem & D.P.C.M. Hellegers, 'Kunnen bijzondere bancaire zorgplichten worden weggecontracteerd?', *Contracteren* 2023, p. 108 e.v. Kritisch F.P.J. Strijbos, 'Aantastbaarheid van rechtshandelingen na schending van het

Unierechtelijke financiële recht', *O&R* nr. 160, 2025/6.2.2.

⁸². HR 5 september 2025, ECLI:NL:HR:2025:1237, *JIN* 2025/139, m.nt. M. de Groot & M. de Rouwe.

⁸³. Zie over een opzegging van een bancaire relatie in de literatuur C.A.M. Nelissen, M. Vreuls & A.J. Haasjes, 'Kredietopzegging op ESG-gronden. Pleidooi voor een genuanceerde benadering', *MvV* 2025, p. 71 e.v.

⁸⁴. Conclusie A-G Valk, ECLI:NL:PHR:2025:514, sub 3.12 e.v.

⁸⁵. HR 11 juli 2025, ECLI:NL:HR:2025:1133, *JA* 2025/119, m.nt. B.M.G. van Bijnen.

In dit geval betreft de causale bijdrage van het motorrijtuig minder dan 50%, maar heeft de fietsster aanspraak op vergoeding van 50% of meer van haar schade. Het meerdere is dan het gevolg van een billijkheidscorrectie. Hoewel dat meerdere geheel kan berusten op een 'gewone' billijkheidscorrectie oordeelt de Hoge Raad dat de verzekeraar van het slachtoffer daarmee niet in een andere positie verkeert dan wanneer de 50%-regel wel nodig was om tot een vergoedingsplicht van 50% of meer te kunnen komen. Ook wat betreft de 'gewone' billijkheidscorrectie subrogeert de verzekeraar in een geval als hier aan de orde immers, wat betreft de uitkomst van de weging van de relevante omstandigheden, niet in de rechten van het slachtoffer.

De verzekeraar subrogeert dus niet in het 'oordeel' dat aan de partij toekomt in wier rechten zij subrogeert. Het is het verschil tussen de positie van het kwetsbare verkeersslachtoffer en de verzekeraar dat hiertoe leidt. Het betekent dat van reguliere subrogatie geen sprake is in die zin dat de verzekeraar niet in de hele vordering subrogeert.⁸⁶ Dat zou tot de vraag kunnen leiden of dat ook voor andere situaties aan de orde zal zijn.

Goederenrecht⁸⁷

Rijnenberg promoveerde op: *Zekerheid en faillissement*. Een grondslagenonderzoek naar de faillissementsrechtelijke positie van schuldeisers met pand- en hypotheekrechten.⁸⁸

De Wet opheffing verpandingsverboden is ingegaan per 1 juli 2025.⁸⁹ Deze wet maakt contractuele verboden op het overdragen of verpanden van zakelijke geldvorderingen nietig, zodat ondernemers hun vorderingen als zekerheid kunnen gebruiken voor financiering, hetgeen met name het midden- en kleinbedrijf (mkb) ten goede komt.⁹⁰ De wet schrapt artikel 3:83 lid 3 BW, waardoor dergelijke beperkingen vanaf 1 juli 2025 juridisch ongeldig zijn.⁹¹ De wet geldt specifiek voor geldvorderingen die voortkomen uit de uitoefening van een beroep of bedrijf en heeft terugwerkende kracht. Afspraken die vóór de invoering van de wet zijn gemaakt, zijn vanaf 1 oktober 2025 niet meer geldig. Doel van de wet is verbetering van de kredietverlening aan het mkb door bedrijven meer ruimte te geven om hun vorderingen te gebruiken als zekerheid voor leningen. De wet geldt bovendien ook voor onoverdraagbaarheidsafspraken.⁹²

Canon- (erfpacht) en retributieverplichtingen (erfdienstbaarheid) staan centraal in een bijdrage van Admiraal & Ten Broecke.⁹³ Zij bepleiten dat nu het verkrijgen van een goederenrechtelijke bevoegdheid tot genot gepaard kan gaan met de kwalitatieve verplichting om hiervoor een periodieke vergoeding te betalen en die verplichting expliciet in de wet is genoemd bij het recht van erfdienstbaarheid, erfpacht en opstal, deze verplichting ook tot de inhoud van het recht van vruchtgebruik kan behoren of kan worden opgenomen in een deelgenotenregeling. Ze komen tot deze conclusie omdat de verplichting tot betaling van een periodieke vergoeding naar hun mening overall dezelfde functie heeft. Daarom menen zij dat wat in dit opzicht bij de ene rechtsfiguur (al dan niet op grond van de parlementaire geschiedenis) mogelijk is, ook mogelijk is bij de andere rechtsfiguur. De gedachte intrigeert maar gaat ook ver: zou een kwalitatieve ver-

plichting dan overgaan zonder parlementaire duiding of legitimatie?

Kan een opstaller een erfpachtrecht vestigen? Deze vraag staat centraal in een *WPNR*-tweeluik. Van Drunen & Vos concluderen van wel.⁹⁴ Ze voeren daar drie gronden voor aan. De parlementaire geschiedenis noemt dit geval expliciet. De bevoegdheid kan rechtstreeks op artikel 3:81 lid 1 BW worden gebaseerd en ten derde is het de heersen-

Kan een opstaller een erfpachtrecht vestigen?

de leer in de literatuur. De auteurs houden een slagje om de arm wanneer zij betogen dat voor zover er – geheel tegen hun verwachtingen in – bij het vestigen van een erfpachtrecht door een opstaller geen geldig erfpachtrecht tot stand zou komen en de opstaller bevoegd was een onder opstalrecht te vestigen, het erfpachtrecht dan zal worden geconverteerd in een onder opstalrecht.⁹⁵ Erfpacht en opstal behoren niet tot ons dagelijkse kostje, maar of die conversie inderdaad aan de orde zal zijn betwijfelen wij op het eerste gezicht. Er zijn immers rechten van derden in het spel.

Wederom Van Drunen & Vos wijzen erop dat gezamenlijk in een gebouw wonen de mogelijkheid biedt om samen gebruik te maken van duurzame energievoorzieningen, zoals een warmtekoudeopslag (WKO), zonnepanelen, laadpalen en een batterij.⁹⁶ Echter, naar hun mening vormt artikel 5:117 lid 2 BW een obstakel bij het goederenrechtelijk structureren van duurzame energievoorzieningen voor gebouwen die zijn gesplitst in appartementsrechten. Dat artikel bepaalt namelijk dat na de splitsing in appartementsrechten het in de splitsing betrokken goed (het perceel grond met gebouw) niet meer kan worden bezwaard. De auteurs wijzen erop dat door de energietransitie appartementseigenaars grote behoefte kunnen hebben aan het vestigen van opstalrechten ten behoeve van exploitanten van duurzame energievoorzieningen, maar zien dat artikel 5:117 lid 2 BW daaraan in de weg staat. Zij komen met drie oplossingen: ten eerste kan op grond van artikel 5:117 lid 3 BW de splitsing worden gewijzigd waarbij een deel van het goed (namelijk hetgeen nodig is om het hierna bedoelde opstalrecht te vestigen) aan de splitsing wordt onttrokken. Ten tweede stellen zij een wetswijziging voor waarbij aan artikel 5:117 lid 4 BW wordt toegevoegd dat de in de splitsing betrokken onroerende zaak door de gezamenlijke appartementseigenaars met een opstalrecht kan worden belast. Ten derde adviseren zij om – zolang de wet niet is gewijzigd – bij een project waarbij nog geen splitsing in appartementsrechten heeft plaatsgevonden, de dubbeldekkerstructuur⁹⁷ toe te passen waarbij de vve gerechtigd is tot een hoofdopstalrecht voor duurzame werken in algemene zin. De vraag lijkt ons inderdaad, of deze oplossingen werken bij grote appartementencomplexen met veel appartementseigenaars en hypotheekhouders.⁹⁸

De privatieve last blijft lastig⁹⁹

Over de privatieve last van artikel 7:423 BW is ons geen eerder arrest bekend dan de uitspraak van 6 juni 2025.¹⁰⁰ Artikel 7:423 lid 1 BW luidt:

‘Indien is bedongen dat de lasthebber een aan de lastgever toekomend recht in eigen naam en met uitsluiting van de lastgever zal uitoefenen, mist deze de bevoegdheid tot deze uitoefening voor de duur van de overeenkomst ook jegens derden. De uitsluiting kan niet worden tegengeworpen aan derden die haar kenden noch behoorden te kennen.’

De vraag die in bedoeld arrest van 6 juni 2025 centraal staat is of de privatieve last die een schuldeiser (een obligatiehouder) aan een Stichting Obligatiehouders heeft afgegeven in het kader van zijn aanspraken op de emitent van obligaties, een faillissementsaanvraag kan blokkeren omdat de vordering van de lastgever dan niet als steunvordering in het kader van de faillissementsaanvraag zou kunnen worden beschouwd wanneer de Stichting zelf ook schuldeiser is.

De Hoge Raad is klip en klaar in zijn oordeel dat voor het uitspreken van een faillietverklaring naar vaste rechtspraak is vereist dat de schuldenaar meer dan één schuldeiser heeft. Maar als een schuldeiser met een lasthebber is overeengekomen dat de lasthebber het vorderingsrecht van de schuldeiser in eigen naam en met uitsluiting van de schuldeiser zal uitoefenen (artikel 7:423 lid 1 BW), die enkele omstandigheid niet afdoet aan de mogelijkheid dat de vordering van de schuldeiser kan dienen als steunvordering bij een verzoek van de lasthebber tot faillietverklaring van de schuldenaar. Glashelder en ‘justice has been done’, wat ons betreft.

Aansprakelijkheid van de curator, de norm iets strenger?

Na een faillissement zegt een curator een huurovereenkomst op. De failliete huurder heeft op het terrein echter containers geplaatst die voor het moment van de faillissementsdatum eigendom van de grondeigenaar zijn geworden.

Hier speelt onder meer de vraag wat rechtens is wanneer de curator in een faillissement de huurovereenkomst heeft opgezegd maar de containers die de failliete huurder op het terrein heeft geplaatst voor het moment van de faillissementsdatum – al dan niet door natrekking – eigendom van de eigenaar van de grond waren geworden. Heeft de curator dan de verplichting om deze containers bij het einde van de huur – op grond van verplichtingen uit de huurovereenkomst – voor de kosten van in dit geval ongeveer € 700.000 te laten verwijderen ten koste van de faillissementsboedel ook wanneer deze niet meer roerend zijn? Wanneer de eigenaar van de grond de containers heeft laten verwijderen betreft dit dan een boedelschuld of een concurrente vordering? De Hoge Raad oordeelt over de materie in een arrest van 10 oktober 2025.¹⁰¹ Het hof heeft volgens de Hoge Raad terecht aangenomen dat in dit geval op de curator een eigen – op de betamelijkheidsnorm van artikel 6:162 BW gebaseerde – rechtsplicht rustte om de containers te verwijderen. De klacht dat van een dergelijke eigen verplichting van de curator geen sprake kan zijn, indien het gaat om zaken die als gevolg van natrekking voorafgaand aan het intreden van het faillissement uit het vermogen van de schuldenaar zijn geraakt en dus niet tot de boedel behoren, brengt de Hoge Raad niet tot een ander oordeel. Naar het oordeel van ons hoogste rechtscollege berust deze klacht op een rechtsopvatting die in haar algemeenheid niet juist is.

⁸⁶. Zie over forumkeuze in verband met cessie van vorderingen HvJ EU 23 oktober 2025, C-682/23.

⁸⁷. Ook vermeldenswaard HR 18 juli 2025, ECLI:NL:HR:2025:1174, *NJ* 2025/224: ‘Als uitgangspunt geldt dat het bedrag dat aan een uitgetreden vennoot moet worden uitgekeerd, behoudens andersluidende afspraak, te beschouwen is als een zaakschuld, waarvoor de uitgetreden vennoot verhaal kan nemen op het afgescheiden vermogen van de maatschap. (...) Dat art. 3:192 BW ingevolge art. 3:189 lid 1 BW niet rechtstreeks van toepassing is op de maatschap zolang zij niet is ontbonden, brengt niet iets anders mee.’ Ook lezenwaard E.F. Verheul, Inbezitting van onroerende zaken in de recente rechtspraak van de Hoge Raad, *NTBR* 2025/25 en M. Haentjens & F. Kaptein, ‘Cryptowetgever: kom in actie!’, *WPNR* 7516 (2025), p. 733 e.v.

⁸⁸. W.D.M. Rijnenberg, *Zekerheid en faillissement. Een grondslagenonderzoek naar de faillissementsrechtelijke positie van schuldeisers met pand- en hypotheekrechten* (diss. Nijmegen), 2025.

⁸⁹. Wet van 6 maart 2025 tot wijziging van Boek 3 van het Burgerlijk Wetboek in verband met het opheffen van bedingen in het handelsverkeer die ertoe strekken vervreemding dan wel verpanding van geldvorderingen op naam tegen te gaan (Wet opheffing verpandingsverboden), *Stb.* 2025, 72. W.H. van Boom is kritisch over deze wet (‘Een nieuwe lente, een nieuw art. 3:83 BW’, *NTBR* 2025/13).

⁹⁰. Zie over verpanding ook, maar dan over de verpanding van klantencontracten M.J. De Boeck, ‘De verpanding van (klanten)contracten Enkele beschouwingen naar aanleiding van Rb. Zeeland-West-Brabant 2 april 2025, ECLI:NL:RBZWB:2025:2169’, *WPNR* 2025, afl. 7509, p. 549 e.v.

⁹¹. Zie overigens over de zekerheidscessie naar Frans recht D.F. Kopalit, ‘La cession de créance à titre de garantie. De invoering van de zekerheidscessie in het Franse recht’, *WPNR* 2025, afl. 7499, p. 337 e.v.

⁹². De wet is niet van toepassing op vorderingen: a. uit hoofde van een betaal- of

spaarrekening; b. uit hoofde van een krediet- of geldleningsovereenkomst waarbij aan de kant van de kredietgever meerdere partijen betrokken zijn of zullen zijn; c. van of op een clearinginstelling, als bedoeld in art. 1:1 Wet op het financieel toezicht, dan wel een centrale tegenpartij, een afwikkelende instantie, een verrekeningsinstituut of een centrale bank, als bedoeld in art. 212a, onderdelen c, d, e en g van de Faillissementswet; d. die op grond van een overeenkomst als bedoeld in art. 34 lid 3, art. 35 lid 5 of art. 35a lid 4 Invorderingswet 1990 zullen worden betaald op een bankrekening die wordt gehouden ten behoeve van de betaling van loonbelasting, omzetbelasting en sociale verzekeringspremies.

⁹³. L.C.M. Admiraal & P.M.J.H. ten Broecke, ‘Iets over periodieke vergoedingen bij genotsrechten’, *WPNR* 2025, afl. 7521, p. 873 e.v.

⁹⁴. M.M.G.B. van Drunen & C.A.J. Vos, ‘Kan een opstaller een erfpachtrecht vestigen? (I en II)’, *WPNR* 2025, afl. 7514 respectievelijk 7515, p. 698-701, 723-727.

⁹⁵. Art. 3:42 jo. art. 5:104 lid 2 jo. art. 5:93 lid 1 BW.

⁹⁶. M.M.G.B. van Drunen & C.A.J. Vos, ‘Goederenrechtelijke structureren van duurzame energievoorzieningen voor gebouwen gesplitst in appartementsrechten. Oplossingen voor de problematiek van art. 5:117 lid 2 BW’, *WPNR* 2025, afl. 7511, p. 605 e.v.

⁹⁷. Zie hierover J.A. van den Bos & L.M. de Hoog, ‘Een hoofdstalrecht voor duurzame werken in zo ruim mogelijke zin’, *MvV* 2023/9, p. 315-323.

⁹⁸. De auteurs plaatsen deze kanttekening zelf ook bij de eerstgenoemde oplossing.

⁹⁹. Vgl. C.R. Christiaans & T.H.M. van Wechem, ‘Artikel 7:423 BW tegen het licht gehouden’, *WPNR* 1995, afl. 6193, p. 587 e.v.

¹⁰⁰. HR 6 juni 2025, ECLI:NL:HR:2025:849, *NJ* 2025/238, m.nt. F.M.J. Verstijlen.

¹⁰¹. HR 10 oktober 2025, ECLI:NL:HR:2025:1528, *NJ* 2025/291.

Is de lat voor aansprakelijkheid van de curator hiermee verlaagd? Net als bij de aansprakelijkheid van de advocaat lijkt de uitspraak ons eerder een verfijning en precisering van geldende regels

Niet uitgesloten is dat onder omstandigheden op de curator een eigen, uit artikel 6:162 BW voortvloeiende rechtsplicht rust om zaken te verwijderen die op enig tijdstip voorafgaand aan het intreden van het faillissement als gevolg van natrekking uit het vermogen van de schuldenaar zijn geraakt en dus niet tot de boedel behoren. In casu werd de vordering derhalve als boedelschuld aangemerkt.¹⁰² Is de lat voor aansprakelijkheid van de curator hiermee verlaagd? Net als bij de aansprakelijkheid van de advocaat lijkt de uitspraak ons eerder een verfijning en precisering van geldende regels.

Een beetje of een boel Paulianeus handelen?¹⁰³

Wanneer is sprake van wetenschap van benadeling als bedoeld in artikel 3:42 BW? Die vraag staat centraal in een arrest van 20 juni 2025. De Hoge Raad vat de zaak, over een feitelijk gecompliceerde kwestie, zelf als volgt samen:

‘Deze zaak gaat over de vraag of bij een samenhangend geheel (ook wel aangeduid als: samenstel) van rechtshandelingen de wetenschap van benadeling in de zin van art. 42 w moet worden betrokken op het samenhangende geheel van rechtshandelingen of op iedere afzonderlijke rechtshandeling die tot dat samenhangende geheel behoort.’¹⁰⁴

De Hoge Raad doceert en biedt nieuwe inzichten. Van wetenschap van benadeling in de zin van artikel 42 lid 2 Fw is sprake als ten tijde van de handeling het faillissement¹⁰⁵ en een tekort daarin met een redelijke mate van waarschijnlijkheid waren te voorzien voor zowel de schuldenaar als degene met of jegens wie de schuldenaar de rechtshandeling verrichtte. De Hoge Raad benadrukt dat artikel 42 Fw de enkelvoudige rechtshandeling tot uitgangspunt neemt. De omstandigheden van het geval kunnen evenwel meebrengen dat onder de reikwijdte van artikel 42 Fw niet alleen een enkelvoudige rechtshandeling kan worden beoordeeld, maar ook een samenhangend geheel van rechtshandelingen als zodanig, dus als geheel beschouwd. Eerder heeft de Hoge Raad al beslist dat voor de toepassing van artikel 42 Fw rechtshandelingen een zodanig samenhangend geheel kunnen vormen dat de (nadelige) gevolgen ervan in onderling verband moeten worden beoordeeld.¹⁰⁶ De Hoge Raad brengt een en ander tot de conclusie dat het bij de toe-

passing van artikel 42 Fw op een samenhangend geheel van rechtshandelingen erom gaat of dit samenhangende geheel als zodanig schuldeisers heeft benadeeld. Daarmee strookt dat ook de beoordeling van de wetenschap van benadeling wordt betrokken op het samenhangende geheel van rechtshandelingen. Daarbij gaat het erom dat op enig moment bij het verrichten van een rechtshandeling die behoort tot het samenhangende geheel van rechtshandelingen, is voldaan aan de voorwaarde dat de schuldenaar en, of degene¹⁰⁷ met of jegens wie de schuldenaar de rechtshandeling verrichtte, wist of behoorde te weten dat van dat samenhangende geheel van rechtshandelingen benadeling van schuldeisers het gevolg zou zijn. Met het voorgaande strookt eveneens dat ook de beoordeling van de onverplichtheid die artikel 42 Fw als voorwaarde stelt voor vernietiging, wordt betrokken op het samenhangende geheel van rechtshandelingen. Het lijkt erop dat de Hoge Raad met deze beslissing de effectiviteit van artikel 42 Fw, een krachtige impuls heeft gegeven.¹⁰⁸

Dank en au revoir Jac Rinkes¹⁰⁹

Sinds 2014 heb ik deze kronieken met Jac Rinkes mogen schrijven; een wandelende boekenkast met een onmetelijke parate kennis. Vanwege zijn aanstaande emeritaat heeft hij de chroniqueurspen neergelegd. Ik dank Jac voor de samenwerking door de jaren heen. Au revoir Jac, het ga je goed! •

¹⁰². De klacht werd wel gehonoreerd voor zover deze zag op het oordeel van het hof dat deze financiële verplichting onmiddellijk door de curator moest worden voldaan.

¹⁰³. Uitgebreid over dit arrest R.M. Wibier, ‘Pauliana en wetenschap van benadeling’, *Ars Aequi* september 2025, p. 618 e.v.; en Noortje Lavrijssen & Michelle Reumers, ‘Samenstel van rechtshandelingen en artikel 42 Faillissementswet’, *HERO* 2025/P-041 30 oktober 2025, online-[hogeraad.nl/art/5432/samenstel-van-rechtshandelingen-en-artikel-42-faillissementswet](https://www.hogeraad.nl/art/5432/samenstel-van-rechtshandelingen-en-artikel-42-faillissementswet).

¹⁰⁴. HR 20 juni 2025, ECLI:NL:HR:2025:975, *NJ* 2025/188.

¹⁰⁵. Zie over insolventierecht ook L. Welling-Steffens, ‘Harmonisatie van

enkele aspecten van het insolventierecht in de Europese Unie’, *HERO* 2025/W-003, online-[hogeraad.nl/art/5417/harmonisatie-van-enkele-aspecten-van-het-insolventierecht-in-de-europese-unie](https://www.hogeraad.nl/art/5417/harmonisatie-van-enkele-aspecten-van-het-insolventierecht-in-de-europese-unie).

¹⁰⁶. Zie HR 19 december 2008, ECLI:NL:HR:2008:BG1117, *NJ* 2009/220, r.o. 3.6.2.

¹⁰⁷. In het geval van art. 42 lid 2 Fw.

¹⁰⁸. Zij het met de kritische kanttekening van F.M.J. Verstijlen in diens annotatie *NJ* 2025/188 bij het arrest: ‘Dat is een potentieel vergaande beslissing, té vergaand als we niet uitkijken.’

¹⁰⁹. Dit gedeelte is geschreven door Edwin van Wechem.